

1.1. Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції

Недостатньо позитивні результати реформування правоохоронних органів, погіршення криміногенної обстановки в державі, змушена констатація того, що, на жаль, технічний арсенал злочинців часто перевищує рівень засобів боротьби з ними, зумовлюють необхідність розроблення інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції задля підвищення засобів боротьби зі злочинністю на якісно новий рівень.

Інноваціями є нововведення, які істотно підвищують якість певної діяльності. Термін «інновація» походить від латинського слова «innovato» та означає оновлення або поліпшення. Сьогодні термін «інновація» (пізньолат. inovatio, англ. innovation – нововведення) використовується як синонім терміну «нововведення». Сутність цього терміну полягає в комплексному процесі створення, розповсюдження та використання нового продукту,

що призначений для задоволення потреб людини з урахуванням сучасного рівня розвитку науки і техніки. Обов'язковим завершальним етапом інноваційної діяльності є успішне впровадження її результатів в практику та ефективне їх використання¹.

З урахуванням специфіки правозастосовної діяльності та сутності терміну «інновація» можна сформулювати визначення поняття «криміналістичні інновації». Криміналістичні інновації – це розроблені та впроваджені в практику нові сучасні методи, прийоми, технології, технічні засоби, прилади, апаратура, інструменти, метою яких є оптимізація розслідування злочинів та їх судового розгляду, підвищення якості правозастосовної діяльності².

Проблеми якості як критерію оцінки діяльності органів кримінальної юстиції досліджуються вченими-криміналістами останні кілька десятиліть³, а слідчі вважають підвищення якості провадження досудового слідства своїм головним професійним інструментом⁴.

Термін «якість» означає відповідність товару, робіт, послуг, певним стандартам, які як правило, закріплені в нормативних документах (ДСТУ, ТУ та ін.). Даний термін використовують також щодо різних видів діяльності людини. Управління якістю товарів і послуг здійснюється шляхом систематичного контролю, перевірки відповідності показників якості встановленим вимогам і цілеспрямованого застосування засобів, від яких залежить якість продукції (якість документації, обладнання, кваліфікація

¹ Шепітько В. Ю. Інформаційні технології в криміналістиці та слідчій діяльності / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. / редкол. В. І. Борисов та ін. – Вип. 19. – Х. : Право, 2010. – С. 194.

² Шепітько В. Ю. Інновації в криміналістиці та їх використання в діяльності органів досудебного слідства / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдеева // Щорічник українського права : зб. наук. праць. – Х. : Право, 2012. – № 4. – С. 527.

³ Див., наприклад: Власов В. И. Расследование преступлений. Проблемы качества / В. И. Власов / под ред. В. М. Парадеева. – Саратов : Издательство Саратовского университета, 1988. – 201 с.

⁴ Див.: Качество – основной инструмент следователя : Интервью заместителя начальника ГУМВД в г. Киеве, начальника следственного управления, полковника милиции В. Бондаря [Електронний ресурс] // Еженедельник «Именем закона». – №13 (5658) от 21.04.09. — Режим доступа : <http://www.imzak.org.ua/index.php/N21/m1149079034>.

виконавців, використання сучасних досягнень науки і техніки та ін)¹. Стандартів якості слідчої діяльності ще не розроблено, тому одним з критеріїв ми вважаємо відповідність вимогам кримінального процесуального законодавства, що передбачають повне, всебічне та об'єктивне дослідження (у т. ч. з використанням техніко-криміналістичних засобів) обставин справи і доказів. Однак, враховуючи статистичні дані щодо щорічного зниження рівня розкриття злочинів останнім часом, навіть дотримання вимог законодавства не повною мірою здатне забезпечити високу якість слідчої діяльності. Як убачається, рівень використання сучасних науково-технічних засобів та інформаційних технологій на досудовому розслідуванні також є одним з критеріїв якості діяльності органів кримінальної юстиції.

Проблеми забезпечення якості товарів, послуг а також різних видів діяльності людини вже кілька десятиліть слугують предметом дослідження вчених у різних галузях науки². Ними визначено, що забезпечення якості – це система керування (управління) процесом формування необхідних властивостей і характеристик продукції (товарів або послуг) під час її створення та використання за призначенням.

Основи забезпечення якості визначено у серії міжнародних стандартів ISO 9000:2005 «Системи менеджменту³ якості. Основні положення та словник». Стандарти ISO 9000, прийняті як національні більш ніж в 190 країнах світу (в т. ч. в Україні), застосовуються в усіх сферах діяльності людини. Типова система управління якістю

¹ Див. : Большая Советская Энциклопедия. – М. : Большая Российская энциклопедия, 2004. – [Електронний ресурс]. – М. : Новый Диск. (CD-ROM).

² Див., наприклад: Ефимов В. В. Основы обеспечения качества: учебное пособие / В. В. Ефимов, М. В. Самсонова. – Ульяновск : УлГТУ, 2008. – 236 с., Гличев, А. В. Основы управления качеством продукции. – 2 изд., перераб. и доп. / А. В. Гличев. – М. : РИА «Стандарты и качество», 2001. – 424 с., Огвоздин В. Ю. Управление качеством. Основы теории и практики: Учебное пособие, 6 изд. / В. Ю. Огвоздин. – М. : Изд. «Дело и Сервис», 2009. – 304 с. та ін.

³ Синонімами терміну «менеджмент» є слова «керівництво» та «управління» (див. : Полный словарь синонимов русского языка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://словарь-синонимов.рф/>).

в Україні, запропонована в ДСТУ ISO 9000-2001 «Системи управління якістю. Основні положення та словник»¹, являє собою сукупність організаційної структури, інноваційних методик, процесів і ресурсів, необхідних для загального керівництва якістю. Вона призначена для поліпшення якості будь-якої діяльності, в тому числі правозастосовної.

Система управління якістю – це спосіб організації ефективної взаємодії всіх підрозділів і осіб, що управляють та приймають участь у створенні і виготовленні продукції, її реалізації та використанні з метою додання їй властивостей, що забезпечують задоволення певних потреб споживача при мінімальному витрачанні сил і засобів².

Аналіз даних визначень дозволяє дійти висновку, що інноваційними засадами техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції є система³ підвищення якості такої діяльності з використанням новітніх техніко-криміналістичних засобів. Розроблення такої системи передбачає використання системного та системно-структурного підходів, вихідним принципом яких слугує уявлення про цілісність системи, що досліджується⁴. У загальнонауковому розумінні системно-структурний підхід визначається як напрямок методології наукового пізнання й соціальної практики, в основі якого лежить розгляд об'єктів як систем: він орієнтує дослідження на розкриття цілісності об'єкта, на виявлення багатоманітних типів зв'язків

¹ Див. : ДСТУ ISO 9000-2001 «Системи управління якістю. Основні положення та словник» [Електронний ресурс]. – К. : Держстандарт України, 2001. – Режим доступу : <http://document.ua/docs/tdoc3058.php>.

² Ефимов, В. В. Основы обеспечения качества : учебное пособие / В. В. Ефимов, М. В. Самонова. – Ульяновск : УлГТУ, 2008. – С. 32.

³ Системою є таке ціле, що являє собою єдність закономірно розташованих частин, які знаходяться у взаємному зв'язку (див. : Ожегов С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка: 80 000 слов и фразеологических выражений / Российская академия наук. Институт русского языка им. В. В. Виноградова. – 4-е изд., доп. – М. : Азбуковник, 1999. – 944 с.).

⁴ Див. : Белкин Р. С. Курс криминалистики. В 3-х т. Т. 1. Общая теория криминалистики / Р. С. Белкин. – М. : Юристъ, 1997. – 408 с.

у ньому і зведення їх у єдину теоретичну картину. Кінцевою метою будь-якої системної діяльності є вироблення рішень як на стадії проектування, планування системи, так і на стадії управління нею¹.

На сучасному етапі розвитку теорія управління якістю має значну теоретичну базу, яка вбирає в себе елементи багатьох наук. Її головне завдання – спланувати, створити і забезпечити якісний результат (діяльність, продукцію, систему управління та ін.). Вирішення цього завдання забезпечується шляхом створення інноваційних прикладних систем, які упроваджуються і використовуються в різних напрямках діяльності людини.

Система інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції складається з тих самих типових елементів, які запропоновано вченими як елементи системи підвищення якості в усіх сферах діяльності людини², а саме: 1) встановлення рівня якості; 2) забезпечення якості; 3) планування якості; 4) підвищення якості.

Встановлення рівня якості техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції має здійснюватися шляхом анкетування співробітників правозастосовних органів та узагальнення кримінальних проваджень щодо досліджуваних проблем.

Забезпечення якості техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції здійснюється шляхом раціональної організації науково-дослідної роботи з використанням інформаційних технологій та залучення кваліфікованих фахівців для розроблення інновацій і надання науково-практичних рекомендацій для їх використання в практичній діяльності правозастосовних органів.

¹ Шевчук В. М. Методологічні засади побудови тактичних операцій / В. М. Шевчук // Юридична осінь 2012 року : зб. тез доп. та наук. повідомл. учасн. всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених та здобувачів (13 листоп. 2012 р., м. Харків). – Х. : Нац. ун-т Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2012. – С. 214.

² Див., наприклад : Ефимов В. В. Основы обеспечения качества: учеб. пособие / В. В. Ефимов, М. В. Самсонова. – Ульяновск : УлГТУ, 2008. – 236 с.

Планування якості техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції здійснюється під час проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень з урахуванням їх пріоритетних напрямів і сучасних науково-технічних розробок.

Підвищення якості техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції здійснюється шляхом розроблення конкретних дієздатних інновацій, їх апробація та впровадження у практичну діяльність правозастосовних органів.

Інноваційний процес техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції складається з таких етапів: 1) теоретичне обґрунтування інноваційних процесів в криміналістиці і правозастосовній діяльності; 2) вивчення і аналіз сучасного стану і можливих шляхів впровадження інновацій в діяльність органів кримінальної юстиції; 3) виокремлення найбільш перспективних напрямів інноваційної діяльності з урахуванням потреб слідчої (судовою) практики і досягнень природних і технічних наук; 4) генерація і фільтрація ідей; 5) планування науково-дослідної роботи (НДР); 6) розробка відповідно до плану НДР інноваційних продуктів (технологій) та науково-практичних рекомендацій щодо їх застосування; 7) апробація результатів НДР; 8) впровадження інновацій в правозастосовну діяльність і оцінка ефективності їх використання¹.

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність» принципами інноваційної діяльності у галузі техніко-криміналістичного забезпечення органів кримінальної юстиції є такі: орієнтація напрямів дослідження на інноваційний шлях розвитку України; відповідність інновацій державним пріоритетам інноваційного розвитку; удосконалення норм кримінального процесуального законодавства України щодо використання інновацій під час кримінального провадження; сприяння використанню

¹ Шепітько В. Ю. Інновації в криміналістиці і їх використання в діяльності органів досудебного слідства / В. Ю. Шепітько, Г. К. Авдєєва // Щорічник українського права: зб. наук. праць. – Х. : Право, 2012. – № 4. – С. 528.

у діяльності органів кримінальної юстиції розробок, створених за допомогою вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; забезпечення взаємодії науки і освіти у розвитку інноваційної діяльності; максимально можливий рівень інформаційного забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності; підготовка кадрів у сфері інноваційної діяльності¹.

Враховуючи проблеми, що виникають в процесі розроблення інноваційних продуктів і їх впровадження в практику боротьби із злочинністю, ми вважаємо, що така робота повинна здійснюватися в три етапи: 1) підготовка до нововведення (технічна, теоретична) і роз'яснення переваг інновації; 2) безпосереднє впровадження інноваційного продукту; 3) оцінка ефективності впровадження інновації і її удосконалення з урахуванням виявлених в процесі використання недоліків. Такий алгоритм дій передбачає взаємодію розробників інноваційного продукту з його споживачами (співробітниками правозастосовних органів).

Сутність інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції можна визначити як систему підвищення її якості, яка включає розроблення теоретичного підґрунтя та термінологічного апарату, алгоритму інноваційної діяльності та конкретних новітніх техніко-криміналістичні засобів на основі сучасних інформаційних технологій.

Національна академія правових наук України

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса

ІННОВАЦІЙНІ ЗАСАДИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ

Монографія

*За редакцією
академіка НАПрН України В. Ю. Шепітька,
члена-кореспондента НАПрН України В. А. Журавля*

Харків

2017

УДК 343.98 : 001.895

ББК 67.52

І 67

Рекомендовано до друку вченою радою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України (протокол № 11 від 26 жовтня 2016 р.)

Рецензенти:

Коновалова В. О. – професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України

Степанюк Р. Л. – завідувач кафедри криміналістики та судової експертології факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

Колектив авторів:

Шепітько В. Ю. – Передмова, §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.1, 3.1, 3.2; Журавель В. А. – Передмова, §§ 1.2, 4.1, 4.2, 4.3, 4.4; Авдєєва Г. К. – §§ 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 2.3, 3.2, 3.3, 3.4; Білоус В. В. – §§ 2.1, 2.4; Великанов С. В. – §§ 2.5, 3.5; Гетьман Г. М. – § 2.2; Затенаський Д. В. – §§ 2.7, 2.8; Керик Л. І. – § 2.6; Павлюк Н. В. – §§ 4.2, 4.4; Резнікова О. І. – §§ 4.1, 4.4.

І 67 Інноваційні засади техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції : Монографія / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. А. Журавель, Г. К. Авдєєва та ін.; за ред. В. Ю. Шепітька, В. А. Журавля. – Х.: Вид. агенція «Апостіль», 2017. – 260 с.

Монографію присвячено проблемам розроблення інноваційних засад техніко-криміналістичного забезпечення діяльності органів кримінальної юстиції. У роботі розкрито сутність інновацій у техніко-криміналістичному забезпеченні діяльності органів кримінальної юстиції, досліджено проблеми застосування новітніх інформаційних технологій у діяльності органів досудового розслідування, інноваційні підходи до використання спеціальних знань у правозастосовній діяльності та питання техніко-криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень корупційної спрямованості.

Для науковців, працівників правоохоронних та судових органів, викладачів, аспірантів та студентів юридичних навчальних закладів.

ББК 67.52

© В.Ю. Шепітько, В.А. Журавель,
Г. К. Авдєєва та ін., 2017

© Вид. агенція “Апостіль”, 2017

ISBN